

Daróczy Miklós:

1990. elején a Kolozsvári Református Egyházkerületnek óriási feladat szakadt a nyakába: húsz egyházközség is bejelentette templomépítő szándékát. Az öröm pillanatai után - "most már végre építhetünk templomokat" - átértéztük, milyen nehéz feladat elé állítja ez építészeinket. Murádin Kátival, kivel előzőleg többször is dolgoztam, próbáltuk ezt a feladatot elemezni. Mindenekelőtt onnan indultunk el elképzeléseinkben: olyan templomokat kell terveznünk, melyek megfelelnek a XX. század végének és a XXI. század elejének, de ugyanakkor legyenek kimondottan erdélyi templomok is. Nem azt akarom ezzel mondani, nem arra gondoltunk, hogy csak a hagyományost vesszük figyelembe, s így visszalép-nénk 50-60 évet; *modern* templomokra gondoltunk, *erdélyi* jelleggel. Ez így kimondva első pillantásra nem is tűnik nagy dolognak, csak a problémakörök alapos átgondolása után mérhetjük fel a feladat nehézségi fokát. Ezt egy ember vagy két ember megoldani nem tudja... - és innen született az ötlet: össze kell fog-nunk a feladat megoldására. Gondolatunkat megpró-báltuk népszerűsíteni, és toborozni kezdtük az erdélyi magyar építészeket. Megkértük őket, mindenki hozza el ötletét, gondolatát, tervét - hogyan nézzen ki a századvég vagy az új századelő erdélyi református temploma? Az első találkozóra már 1990 júniusában sor került... akkor csak tizenhatan voltunk, de ez is nagyon örvendetes volt. Mindenki kész elkép-zelésekkel jött. Beszélgetéseink során kialakult az egyöntetű vélemény, hogy konkrét megrendelés nél-kül nehéz templomot tervezni. Egész Erdélyre gon-dolva kiszélesítettük a kört, munkánkba a két Refor-mátus Egyházkerület együttesen kapcsolódott be... most is együtt vagyunk itt Balogh Lajos mérnök-kollégámmal, aki a nagyváradi kerület építésze. A tervezőknek csak egy része református, így megpró-báltuk kezdeményezésünket ökumenikussá tenni, de ez csak próbálkozás maradt, más vallású tempomterv nem is született itt. Továbbra is Kolozsváron talál-koztunk, maximálisan két hónaponként; Sepsiszent-györgyről, Vásárhelyről, Váradról, Nagybányáról, Szatmárról, Brassóból, Temesvárról jöttek a szak-emberek, mindenki elhozta a tervét és bemutatta. Teljesen baráti szakmai megbeszélés követte ezeket a bemutatásokat, ellenséges hangulat egyszer sem alakult ki. Találkozásainkat a kollegiális hangnem jellemez-te, mindenki örömmel jött el ide.

A két Református Egyházkerület megegyezése-ként csak akkor terjesztettünk egy tervet a hivatalos jóváhagyó szervekhez, miután ez az építész-közösség

rábólintott a tervre. Azt nem mondom, hogy a kitű-zött célt meg tudtuk valósítani; nem is érzem magam arra hivatottnak, hogy most kijelentsem: egy új erdélyi templomstílust alakítottunk ki... ettől még távol állunk, de mindenképpen pozitív eredménynek könyvelem el azt, hogy ez a műhely megalakult és működött két éven keresztül. Egyöntetű vélemény, hogy tanácskozásaink jól sikerültek, érdemes volt ezen a fórumon résztvenni, és folytatni kell.

Azonkívül, hogy megpróbáltunk egy új templom-stílust kialakítani, én úgy érzem, hogy az igényszin-ten is emeltünk; a véleményezésre benyújtott mun-kák is nagyobb gonddal készültek el. Az is az ered-ményeink közé tartozik, hogy a bukaresti jóváhagyá-sokon többször ért minket dicséret, mint elmarasz-talás, és ez munkánk komolyságát bizonyítja.

Beyer Dóczy Gábor:

Jó lenne egy olyan önálló kiadványt megjelentet-ni, amely ezeket a tervrajzokat tartalmazná, mások-kal kiegészítve és a megfelelő szövegkíséréssel, s ezt széles körben terjeszteni, hogy az egyházközségekhez is eljusson. Mi történik jelenleg? Nagyon gyakori eset, hogy a papok építkezni akarnak, s még a püs-pök véleményét sem kéri ki. Ennek pont Vásárhely a legjellemzőbb példája - negatív példa. Van egy "jó" mesterük, az "olyan templomot rittyent nekik, hogy hétfánfüttyölő..."

Mindenképpen össze kellene gyűjteni ezt az anya-got egy füzetbe - a Művelődésnek ez plusz bevételi forrása is lehetne - s ezzel felhívni a figyelmet arra: létezik ez a tervezőműhely, építészei ilyen-amolyan templomokat terveznek. Az építetők közösségek meg-tudják, hova forduljanak, hogy ne az utolsó mes-terrel építtessenek... nagyon sok gyenge munka szü-letik Erdély-szerte. Tudatlanul az első tervet, az első ember munkáját elfogadni és megépíteni szerintem felelőtlenység. Aránylag kevés templom épül, kultu-rális-esztétikai szerepe egy-egy közösség életében egyre nagyobb, egy ilyen fontos kérdést nem szabad felelőtlenül és esetlegesen kezelni.

Ábrahám Sámuel:

Mint lelkész s mint építetők javasolom: ne csak Nagyváradra küldjük le ezt a kiállítást; az egyház-kerületeket, a lelkészi hivatalokat is kérdezzük meg - ide is el kell jusson. Ugyanazt a célt szolgálná, mint az említett kiadvány. Az emberek felfigyelnek, megis-merik a tervezőműhely munkájának színvonalát, s majd ha egy közösségnek pénze lesz, tudja kihez forduljon.

Salvanu Virgil:

Végignéztük a rajzokat, talán a kívülállóknak fel-tűnt furcsaságuk, szokatlanságuk. A kiállított tervek

ennek a munkaközösségnek a felfogását, stílusát tükrözik. Most ilyen templomokat építünk. Bonyolult kérdés eldönteni, megfelelnek-e a célnak esztétikailag is. Azt nem tagadhatjuk le, hogy modernnek... Az első benyomás nem mindig mérvadó. A tervezőmunkában létezik egy kísértés a túlzott egyénieskedésre, az épület minél divatosabb, első pillantásra megkapó, szokatlan legyen. Ezt a hullámot meglovgolni nem szabad! A divat nagyon formális... A templomépítésnek értékes hagyományai vannak, erre tekintettel kell lenni - hogy ez mennyire sikerült nekünk, ezt majd a későbbi generációk, az utókor fogja a legelfogulatlanabban eldönteni.

Murádin B. Katalin:

Nem lehet addig templomtervezéshez fogni, amíg nem jövünk rá, mit is jelent a *tér, tengely, súly* a reformátusoknál, mit jelent az *úrasztal*, hogy miért van pont ott az úrasztal, hány *bejárata* kell legyen egy templomnak, hány van a Farkas utcai templomnál, hány van a Kós Károly templomain. Tervezésünkben a szerkezeti, szellemi, rituális problémákat próbáltuk feloldani.

Egy olyan kapacitású ember, mint Kós Károly nem születik minden évszázadban, munkáját még most sem tudjuk pontosan felértékelni. Nekünk nincs jogunk, még ennyi év távlatából sem, lemásolni, vagy ismételni stílusát. Szelleme, felfogása

viszont irányíthat, vezethet minket, s ebben mindannyian egyetértünk. Nem tudunk és nem is akarunk kis Kós Károly-templomokat építeni... A stílust keressük. Az erdélyi építészeti stílus még nem alakult ki, időre van szükségünk...

Daróczy Miklós:

Műhelyünk alakulásakor is megbeszéltük, Kós Károly nyomdokain haladunk, de másolni nem akarunk. A szellemét tanulmányozni, leszűrni, alakítani és modernül továbbvinni, azt lehet... minden tervező erre törekszik.

Beyer Dóczy Gábor:

Hogy milyen mértékben kötődünk a hagyományokhoz? Az erdélyi templomok magasztos mennyezete jelentkezik a tóközi templomnál, csak vasbetonszerkezetben, ugyanígy jelentkezik az aszimmetria, ami Kós Károly építészetének is jellemzője volt, templomtervemén én is utalok a fiatornyos megoldásra. Új építőanyagok jelentkeznek, Zakariás Attila vasbetonszerkezetre helyezi a faszerkezetet - ez egy továbblépés. A követ, mint építőanyagot, nem használja, vasbetonszerkezetben gondolkodik, és ezt Kós Károlyosan faszerkezettel fedi le. Murádin Katalin a betonszerkezet közti részeket festett kazettákkal dekorálja. A példákból kiviláglik: Kós Károlyt nem formailag, hanem hangulatában utánozzuk.

Az előző oldalakon az épülő kolozsvári Waldorf-óvodáról, és a találkozóról készült felvételek (Tusnád Zsolt és Gerle János fotói).

